

ЛІТЕРАТУРА

1. Баева И. А. Тренинги психологической безопасности в школе / И. А. Баева. – СПб.: Речь, 2002. – 251 с.
2. Булінг. Ситуація в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.stopbullying.com.ua/adults/statistics/>
3. Мешко Г. М. Формування психологічно безпечного освітнього середовища у загальноосвітньому навчальному закладі / Г. М. Мешко, О. І. Мешко // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання». – Вип. 37 (3). – Т. II (22). – К.: Гнозис, 2017. – С. 62–71.
4. Обозова О. Психологічна безпека освітнього середовища / О. Обозова // Психолог. – 2011. – № 10 (442). – С. 3–6.
5. Чорній М. Формування міжособистісних взаємин в учнівському колективі підлітків як умова створення психологічно безпечного освітнього середовища / М. Чорній // Молодий вчений. – 2018. – № 2 (54). – С. 650–654.
6. Taraszkiewicz M. Bezpieczna i przyjazna szkoła / M. Taraszkiewicz, Jarosław Kordziński. – Warszawa: WsiP, 2009. – 88 s.

REFERENCE

1. Bayeva I. A. Treningi psikhologicheskoi bezopasnosti v shkole [Trainings of psychological safety at school] / I. A. Bayeva. – SPb.: Rech', 2002. – 251 s.
2. Bulinh. Sytuatsia v Ukraini [Bullying. Situation in Ukraine]. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <https://www.stopbullying.com.ua/adults/statistics/>
3. Meshko H. M. Formuvannya psikhologichno bezpechnoho osvitnoho sere dov yshcha u zahalnoosvitnomu navchalnomu zakladi [Formation of a psychologically safe educational environment in a general educational institution] / H. M. Meshko, O. I. Meshko // Humanitarnyi visnyk DVNZ «Pereyaslav-Khmelnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoria Skovorody». – Tematychnyi vypusk «Mizhnarodni Chelpanivski psykholoho-pedahohichni chytannia». – Vyp. 37 (3). – T. II (22). – K.: Hnozyz, 2017. – S. 62–71.
4. Obozova O. Psykholohichna bezpeka osvitnoho sere dov yshcha [Psychological safety of the educational environment] / O. Obozova // Psykholoh. – 2011. – № 10 (442). – S. 3–6.
5. Chorniy M. Formuvannya mizhosobystisnykh vzayemyn v uchnivskomu kolektyvi pidlitkiv yak umova stvorennia psykholohichno bezpechnoho osvitnoho sere dov yshcha [Formation of interpersonal relationships in the pupils' group of teenagers as a condition for creating a psychologically safe educational environment] / M. Chorniy // Molodyy vchenyy. – № 2 (54). – 2018. – S. 650–654.
6. Taraszkiewicz M. Bezpieczna i przyjazna szkoła / Małgorzata Taraszkiewicz, Jarosław Kordziński. – Warszawa: WsiP, 2009. – 88 s.

Стаття надійшла в редакцію 13.03.2019 р.

УДК 745/749+39-057.874(477.85/87)

DOI 10.25128/2415-3605.19.1.21

ТАРАС ПАСКА

ID ORCID <https://orcid.org/0000-0002-4579-388X>

aksap55@gmail.com

аспірант

Прикарпатський національний університет

імені Василя Стефаника

вул. Шевченка 57, м. Івано-Франківськ, Україна

ПИСАНКОВЕ МИСТЕЦТВО ГУЦУЛЬЩИНИ І ФОРМУВАННЯ ХРИСТІЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ТА ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Розкрито роль писанкового мистецтва Гуцульщини у формуванні християнських цінностей та етнокультурної ідентичності сучасної молоді, засвоєнні основ гуцульцизнавства. Наголошено на потребі модернізації системи національного виховання відповідно до Концепції Нової української школи (2016) та Закону України «Про освіту» (2017), оновлення змісту, форм і методів духовного становлення

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА І ВИХОВНА РОБОТА В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

здобувачів освіти. Вказано, що в період становлення незалежної Української держави прийнято нормативно-правові акти щодо збереження і популяризації гуцульської культури, започатковано регіональні та міжнародні проекти у цій сфері, традицію гуцульської писанки внесено до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України. Висвітлено особливості збереження і відродження традицій писанкарства як одного з провідних видів гуцульського декоративно-прикладного мистецтва. З'ясовано значення української традиційної писанки в контексті сучасних етнокультурних процесів. Охарактеризовано систему, форми і методи навчально-виховної роботи закладів загальної середньої освіти, позашкільних і мистецьких закладів Гуцульського регіону щодо вивчення і популяризації писанкарства. Розкрито можливості музейної педагогіки в процесі знайомства молоді з писанковим мистецтвом Гуцульщини, формування шанобливого ставлення до традицій, вірувань, свят, звичаїв, культури свого народу. Акцентовано увагу на важливості використання досвіду народних та професійних майстрів-писанкарів у процесі формування загальнокультурних та ціннісно-сміслових компетентностей здобувачів освіти. Подано пропозиції стосовно вдосконалення навчально-методичного забезпечення вивчення писанкарства та популяризації цього виду народного мистецтва Гуцульщини.

Ключові слова: Гуцульщина, гуцульцинознавство, писанкарство, декоративно-прикладне мистецтво, християнські цінності, етнокультурна ідентичність.

ТАРАС ПАСКА

аспірант

Прикарпатський національний університет
імени Василя Стефаника
ул. Шевченко 57, г. Івано-Франківськ, Україна

ПИСАНКОВОЕ ИСКУССТВО ГУЦУЛЬЩИНЫ И ФОРМИРОВАНИЕ ХРИСТИАНСКИХ ЦЕННОСТЕЙ И ЭТНОКУЛЬТУРНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ

Раскрывается роль писанкового искусства Гуцульщины в формировании христианских ценностей и этнокультурной идентичности современной молодежи, усвоении основ гуцульциноведения. Отмечена необходимость модернизации системы национального воспитания в соответствии с Концепцией Новой украинской школы (2016) и Закона Украины «Об образовании» (2017), обновления содержания, форм и методов духовного становления соискателей образования. Указано, что в период становления независимого Украинского государства принят ряд нормативно-правовых актов по сохранению и популяризации гуцульской культуры, начаты региональные и международные проекты в этой сфере, традиция гуцульской писанки внесена в Национальный перечень элементов нематериального культурного наследия Украины. Освещены особенности сохранения и возрождения традиций изготовления писанок как одного из ведущих видов гуцульского декоративно-прикладного искусства. Выяснено значение украинской традиционной писанки в контексте современных этнокультурных процессов. Охарактеризованы система, формы и методы учебно-воспитательной работы учреждений общего среднего образования, внешкольных и художественных заведений Гуцульского региона по изучению и популяризации писанок. Раскрыты возможности музейной педагогики в процессе знакомства молодежи с писанковым искусством Гуцульщины, формирование уважительного отношения к традициям, верованиям, праздникам, обычаям, культуре своего народа. Акцентировано внимание на важности использования опыта народных и профессиональных мастеров-писанкарей в процессе формирования общекультурных и ценностно-смысловых компетенций соискателей образования. Представлены предложения по совершенствованию учебно-методического обеспечения изучения писанкарства и популяризации этого вида народного искусства Гуцульщины.

Ключевые слова: Гуцульщина, гуцульциноведение, писанкарство, декоративно-прикладное искусство, христианские ценности, этнокультурная идентичность.

TARAS PASKA

Postgraduate Student
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
57 Shevchenko Str., Ivano-Frankivsk, Ukraine

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА І ВИХОВНА РОБОТА В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ
**PYSANKA ART OF HUTSULS AND FORMATION OF CHRISTIAN VALUES AND
ETHNOCULTURAL IDENTITY OF MODERN YOUTH**

The article reveals the role of pysanka art in Hutsulshchyna in the formation of Christian values and ethnocultural identity of modern youth, assimilation of the foundations of hutsulshchynoznavstvo. Hutsul region covers eastern and the hilliest part of the Ukrainian Carpathians. The authentic folk culture of its native people – ethnographic group of hutsuls has been preserved up to present times. In the period of the formation of the independent Ukrainian state a wide range of normative-legal acts concerning the preservation and popularization of hutsul culture have been adopted. Regional and international projects in this sphere have been started. The tradition of hutsul pysanka has been taken into the National list of the elements of non-material cultural heritage of Ukraine. This type of national art remains traditional in many Carpathian villages where local masters have made it a top perfection.

The peculiarities of preservation and revival of the pysanka art traditions as one of the leading types of Hutsul decorative and applied art have been highlighted. The significance of the Ukrainian traditional pysanka in the context of modern ethnocultural processes has been determined. The necessity of modernization of the system of national education in accordance with the Concept of the New Ukrainian School (2016) and the Law of Ukraine «On Education» (2017), updating the content, forms and methods of spiritual formation of education applicants is emphasized. The science-methodological union – Hutsul Educational Council that unites the teachers of eight hutsul regions, such as Prykarpattia, Bukovyna and Zakarpattia, has worked out the conceptual principles of the reconstruction of hutsul schools as regional, Ukrainian, national ones. The use of ethnographic component as well as decorative-applied art in modern educational institutions has become its basic idea.

The system, forms and methods of educational work of institutions of general secondary education, out-of-school and art institutions of the Hutsul region for the study and popularization of pysanka art have been described. The emphasis is put on the necessity of study of the ancient centres of pysanka art of Hutsulshchyna, on the acquaintance with its regional peculiarities and national customs and traditions connected with pysanka art.

The possibilities of museum pedagogy in the process of youth getting acquainted with pysanka art of Hutsulshchyna, forming a respectful attitude to traditions, beliefs, holidays, customs, and culture of the people have been revealed. The emphasis is put on the importance of using the experience of national and professional pysanka masters in the process of formation of general cultural and value-semantic competences of education applicants. The offers for improving the teaching and methodological support for the study of pysanka art and the popularization of this type of folk art of Hutsulshchyna have been submitted.

Keywords: *Hutsulshchyna, hutsulshchynoznavstvo, pysanka art, decorative and applied art, Christian values, ethnocultural identity.*

У системі національного виховання сучасної молоді помітну роль відіграє українське народне декоративне мистецтво, зокрема писанкове мистецтво Гуцульського краю. Воно сприяє формуванню християнських цінностей, художньо-творчих здібностей та етнокультурної ідентичності підростаючого покоління.

Гуцульщину, яка охоплює східну найбільш високогірну частину Українських Карпат, справедливо називають самобутнім колоритним куточком нашої країни. Тут до наших днів збереглася автентична народна культура її корінних жителів – етнографічної групи гуцулів. Серед найбільш відомих видів народного декоративно-прикладного мистецтва, якими славиться Гуцульський край: писанкарство, вишивка, художня різьба по дереву, художня кераміка, мосяжництво, ткацтво, ліжникарство, килимарство, випалювання по дереву, художня обробка шкіри, виготовлення сувенірів та іграшок, лозоплетіння та ін.

Збереження і популяризація самобутнього народного мистецтва Гуцульщини зумовлюється нормативно-правовими актами: законами України «Про народні художні промисли» (2001), «Про ратифікацію Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат» (2004), «Про засади державної регіональної політики» (2015), указами Президента України «Про заходи щодо відродження традиційного народного мистецтва та народних художніх промислів в Україні» (2006) та «Про збереження і популяризацію гуцульської культури» (2009).

Помітний імпульс відродженню декоративно-прикладного мистецтва, у т.ч. писанкарства, дали програма Івано-Франківської обласної ради «Розвиток народних ремесел і промислів на Прикарпатті» (2000), міжнародні і регіональні проекти: міжнародні Гуцульські фестивалі, «Ремісничя палітра Прикарпаття» (Івано-Франківськ), Яворівський центр народного мистецтва «Гуцульська гражда», щорічний обласний конкурс декоративно-ужиткового

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА І ВИХОВНА РОБОТА В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

мистецтва «Знай і люби свій рідний край» (Косів), етнографічні фестивалі «Писанка» (Коломия), «Великдень у Космачі», «Етноплей» (Надвірна) та ін.

У 2018 р. Міністерство культури України внесло традицію гуцульської писанки до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України [6].

Високу оцінку писанковому мистецтву Гуцульщини дали видатні діячі мистецтва і культури І. Франко, С. Крушельницька, Леся Українка, В. Касян, Т. Яблонська, О. Довженко, М. Стельмах, І. Миколайчук, Д. Павличко, Д. Гнатюк та ін.

Історія походження феномена писанкарства привертала увагу багатьох українських етнографів, фольклористів, мистецтвознавців: В. Шухевича, Г. Хоткевича, М. Сумцова, О. Воропая, В. Пачовського, В. Скуратівського та ін.

У час до проголошення незалежності України в 1991 р. вивченням писанкарства ґрунтовно займалися переважно дослідники з діаспори. Добре відомими стали праці про карпатські писанки О. Онищук, В. Нагірняка, О. Фіглюс, М. Рипан (Канада), А. Кміт, І. Луців, Я. Сурмач (США), М. Ковальського (Польща), І. Сеньківа, В. Терешкун (Німеччина), Г. Хоткевич, І. Чумак (Франція), П. Марковича (Словаччина).

У період відродження писанкового мистецтва в незалежній Україні з'явилися нові дослідження про гуцульське писанкарство. У цьому контексті привернули увагу публікації таких авторів, як О. Соломченко, Д. Пожоджук, Б. Кушнір, В. Корпанюк, Я. Ткачук, О. Поясик, В. Манько, Ю. Ференчук, О. Ясінська, Р. Пилип, І. Вах та ін.

Роль гуцульського писанкарства як засобу етновиховання молоді, особливості вивчення і популяризації цього виду декоративно-прикладного мистецтва висвітлювали у своїх працях науковці та освітяни-практики П. Лосюк, І. Пелипейко, А. Григорук, М. Гнатюк, С. Стадник, Г. Вережак.

Мета статті: розкрити значення писанкового мистецтва Гуцульського краю у формуванні християнських цінностей, етнокультурної ідентичності сучасної молоді, засвоєнні основ гуцульщинознавства, висвітлити особливості традицій писанкарства в Гуцульщині, охарактеризувати етнопедагогічний феномен знайомства сучасної молоді з досвідом роботи і творчістю відомих народних і професійних майстрів-писанкарів.

Писанкарство, тобто мистецтво розписування, прикрашання, орнаментування яєць, бере свій початок із сивої давнини. Воно відоме багатьом народам, але найбільше прославилися у світі українські писанки. Наші предки справедливо вважали писанку символом зародження життя на землі. Дотепер в Гуцульщині збереглися легенди, які твердять, що з писанки починався світ. Згодом писанка в уявленні українців стала символом Христового Воскресіння – найвеличнішого християнського свята Великодня. З нею пов'язувалося впродовж століть збереження національних християнських традицій і цінностей, етнокультурної ідентичності.

Від 1991 р. у Прикарпатті, Буковині і Закарпатті розгорнувся активний освітньо-культурний рух із відродження гуцульської школи, впровадження ідей гуцульщинознавства в навчально-виховний процес. Науково-методичне об'єднання «Гуцульська освітянська рада» розробило концептуальні засади розбудови гуцульської школи як регіональної української національної. Її базовою ідеєю стало використання етнографічного компонента, в т. ч. гуцульського декоративно-прикладного мистецтва, в сучасному закладі освіти.

Багата культурна спадщина майстрів народного декоративного мистецтва Гуцульщини, зокрема писанкарів, є потужним пластом, який необхідно активно використовувати у навчально-виховному процесі, патріотичному, християнському, трудовому, художньо-естетичному вихованні молоді. Вивчення і популяризація традиційного писанкарства та обрядів і звичаїв, пов'язаних з ним, займає вагоме місце в освітньо-культурних закладах Гуцульщини.

Науково-дослідна лабораторія «Гуцульська етнопедагогіка і гуцульщинознавство» (м. Косів) під керівництвом кандидата педагогічних наук, члена-кореспондента НАПН України, директора Яворівської ЗОШ І–ІІІ ступенів Петра Лосюка склала програми з гуцульщинознавства для учнів 2–11 класів. У них передбачено вивчення і відтворення школярами традицій та символіки писанкарства на Гуцульщині. Лейтмотивом усього циклу занять писанкового мистецтва проходить така думка: «На землі доти буде добро, поки писатимуть писанки» [4, с. 125].

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА І ВИХОВНА РОБОТА В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Основні завдання оволодіння мистецтвом писанкарства полягають у формуванні таких компетентностей:

- пізнавальна – ознайомлення з поняттями та знаннями стосовно писанкарства як одного з видів народної творчості;
- практична – формування практичних умінь і навичок виготовлення різних писанок;
- творча – розвиток творчих здібностей, пізнавального інтересу, просторової уяви та фантазії дітей, задоволення їхніх потреб у творчій самореалізації;
- соціальна – виховання шанобливого ставлення до традицій, свят, звичаїв, мови й культури свого народу, формування таких християнських цінностей, як любов до Бога, доброта, милосердя, працьовитість, безкорисливість, відповідальність, прагнення до досконалості і гармонії зі світом і собою, патріотизм, а також популяризація писанкового мистецтва.

Школярі насамперед знайомляться з історією виникнення та розвитку писанкарства, його регіональними особливостями. Цей вид народного мистецтва до наших днів залишається традиційним у багатьох карпатських селах, де місцевими майстрами доведений до найвищої досконалості.

У Галицькій Гуцульщині виділяються такі давні центри писанкового розпису, як Космач, Брустури, Яворів, Річка, Рожнів, Яблунів, Шешори, Шепіт, Розтоки, Уторопи, Кобаки, Кути, Баня-Березів (Косівщина), Верховина, Замагора, Криворівня, Верхній Ясенів, Кривопілля, Рівня, Зелене, Білоберізка, Краснолілля (Верховинщина), Чорний Потік, Чорні Ослави (Надвірнянщина), Яремче, Ворохта, Микуличин (Яремчанщина). В Буковині заслуговують на увагу писанки гуцульських сіл Мілієве, Виженка, Черногузи (Вижниччина), Розтоки, Усть-Путиля, Підзахаричі, Яблунія (Путильщина), в Закарпатті – м. Рахів і смт. Великий Бичків. Загалом лише на території Галицької Гуцульщини І. Вах нараховує 38 осередків сучасного писанкарства [1].

Під час навчальних занять педагоги пояснюють учням символіку гуцульських писанок, їх види та різновиди, технологію виготовлення, техніку розпису, народні звичаї і традиції, пов'язані з писанкарством. В Гуцульщині найбільшого поширення набула воскова техніка розпису, а характерним орнаментом місцевих писанок є рослинно-аніمالістично-геометричний візерунок. Серед орнаментальних знаків-символів домінують ромби, трикутники, хрести, розети, безкінечники, смерічки, сонце, зірки, а також риби, коні, олені, птахи. Гуцульські писанки легко впізнати – вони нагадують орнаментику золотої карпатської осені.

В. Пачовський у праці «Писанкове мистецтво» (1939) відзначав: «...Орнаментация писанок мала свій вироблений, постійний стиль, своєрідне мистецтво, пристосоване майстерно до кулястої поверхні яйця, яке в'язало всі орнаменти в одну прецезійно утворену композицію для вислову руху сонця. Коли глянемо на писанку старинного стилю, то вона робить вражіння, ніби вона вся ворушиться» [7].

Писанки майже кожного гуцульського села мають свої локальні особливості. Це виявляється передусім у наявності тих чи інших орнаментальних мотивів, композиційних схем і поєднань візерунків, манері виконання, своєрідності колориту. Так, для писанок у с. Космач характерна жовтогаряча гама кольорів, віртуозність орнаментів, вишуканість. Найбільш поширеним є мотив «дерева життя», що зустрічається у вигляді окремих галузок, квітів, смерічок, листя, колосків. Особливої майстерності досягли космацькі писанкарі у виконанні зооморфних мотивів.

У Верховині, Замагорі, Криворівні в орнаментации писанок переважають світло-рожеві, темно-зелені та золотисті барви на червоно-коричневому тлі. Постаті людей, тварин, птахи, як правило, лишаються білими плоскісно-силуетними. «За силою художньої виразності, своєрідним колоритом, декоративністю, за характером зображень, довільним ритмом і відповідною композицією писанки села Замагора не мають аналогій і можуть бути віднесені до найоригінальніших у світі», – зазначає О. Соломченко [10, с. 465].

Школярі дізнаються, що у писанкових розписах відобразилася властива для усього гуцульського мистецтва любов до візерунка. Зображення орнаментальних мотивів на гуцульських писанках чітке, помірковане, логічно підпорядковане національному візерунковому ритму. Воно є багатим і змістовним художнім, релігійним та історичним джерелом, яке зберегло картини світосприймання віддалених епох.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА І ВИХОВНА РОБОТА В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

З метою виховання християнських цінностей під час оволодіння мистецтвом писанкарства діти знайомляться з легендами і переказами про походження писанки, пов'язаними з воскресінням Ісуса Христа, про магічну силу писанкового яйця, про звичаї, пов'язані з писанками. Вивчаються гуцульські співанки про писанку, великодні гаївки та ігри. Школярі переконуються, що писанкарство – це не лише вид народного мистецтва, а й невід'ємна частина Великоднього обряду.

Навчальна діяльність з писанкарства побудована так, щоб діти мали можливість відтворювати традиційні орнаменти при виготовленні писанок, також виготовляли власні творчі авторські роботи, зокрема, декоративні панно або композиції з використанням писанок.

У загальноосвітніх та позашкільних закладах Гуцульщини, крім навчальних занять, стали традиційними такі форми роботи з вивчення і оволодіння писанкарством: майстер-класи «Писанкове диво», «Сяйво писанки», виставки писанкових композицій, конкурси «Писанковий дивосвіт», вікторини і бліцтурніри про мистецтво писанкарства, тематичні шкільні газети «Великоднє диво», «Писанки-легенди та реальність», виховні години, свята, фестивалі, мистецькі вечори тощо.

Для розширення світогляду учнів та формування їхніх професійних інтересів проводяться зустрічі з відомими майстрами-писанкарями, мистецтвознавцями, літераторами, відвідування виставок народної декоративної творчості, краєзнавчих, мистецьких та етнографічних музеїв.

Велике пізнавальне значення має вивчення творчості провідних гуцульських майстрів писанкарства Дмитра Походжука, Марії Кірашук, Марії Никорак, Марії Бойчук, Анни Ліндюк, Марії Юсипчук, Марії Дзвінчук (Космач), Світлани Корпанюк-Грепінюк, Віри та Сергія Борисів (Косів), Світлани Стадник, Олега Кірашука (Коломия), Катерини Крилюк (Шешори), Івана Семчука (Замагора), Олени Гулій (Старі Кути), Ганни Вережак (Яблуниця), Євдокії Халамандри (Кобаки) та ін.

Відомий писанкар, мистецтвознавець, письменник, громадський діяч Д. Походжук є одним із тих, хто відроджував писанкарство в Гуцульщині після його занепаду в радянський час. Він – ініціатор проведення Всеукраїнських та Міжнародних з'їздів писанкарів у Києві, організатор Першого Всеукраїнського конкурсу дитячої писанки, голова Всеукраїнської координаційної ради з вивчення і відродження писанкарства, засновник культурно-мистецького журналу «Писанка», керівник юнацької студії художньої вишивки і писанкарства у рідному селі Космач, співорганізатор щорічних Міжнародних етнографічних фестивалів «Великдень у Космачі».

Для писанок Д. Походжука характерні простота і довершеність орнаменту, неповторність композиції, відчуття руху і ритму. Мистецькими шедеврами стали його писанки «Косарі», «А я собі Христя», «Дерево життя». В останній із них, яка є творчим звітом митця, поєднуються символи сонця, хреста, небесної вісі, рослинні і геометричні орнаменти.

Народна майстриня Г. Вережак працює педагогом у Яблуницькій ЗОШ I–II ступенів Путильського району, де вона організувала студію «Писанка». Була учасницею Міжнародних з'їздів писанкарів, переможницею обласного конкурсу «Галерея мистецтва» та конкурсів навчальних програм і посібників. Г. Вережак створила орієнтовну програму гуртка писанкарства для гуцульських шкіл, видала книги «Мистецтво узору на писанці», «Писанкарство», стала співавтором навчального посібника для 9–11 класів «Основи художніх промислів» [2, с. 442].

Заслужений майстер народної творчості України, вчитель-методист С. Стадник з Коломиї – автор численних колекцій гуцульських писанок. За період педагогічної діяльності вона розробила й апробувала навчальні модулі «Писанковий розпис» і «Писанкарство», які включені у варіативну частину програм з трудового навчання у 5–11 класах ЗОШ, видала науково-методичний посібник «Формування художньо-трудова знань та вмінь у процесі оздоблення яєць» (2002) та фотоальбом «Таємнича мова символів. Писанки Світлани Стадник та Галини П'ятничук» (2003). Впродовж останнього десятиріччя очолює журі обласного дитячого свята «Писанка Галичини». Добрірки писанок майстрині зберігаються в музеях Коломиї, Львова, Дрогобича, Івано-Франківська, Києва, Парижа та приватних колекціях у багатьох країнах світу.

Відомий коломийський писанкар О. Кірашук створив понад 15 тисяч писанок, виконаних традиційною давньою технікою воскового розпису. Особливо символічною є його писанка-

шедевр, на якій зображено мотиви писанкарства чотирьох етнографічних регіонів – Гуцульщини, Бойківщини, Покуття та Опілля.

Українські писанкарі все частіше звертаються до героїко-патріотичної тематики. Вивчення патріотичних писанок сприяє формуванню національної свідомості та етнокультурної ідентичності молоді. Заслужений майстер народної творчості України Д. Пожоджук виокремлює такі періоди героїчної боротьби українців за незалежність, яким найчастіше майстри присвячували і присвячують писанки:

- Козацька доба (писанки «Козака шабля береже», «Україна – козацька мати», «Або волю добути, або вдома не бути»);
- період УНР, ЗУНР (писанки «Боже великий єдиний, нам Україну храни!»);
- час боротьби УПА (писанки «Слава Україні!», «Героям слава!», «Христос Воскрес – Воскресе Україна!»);
- події Євромайдану (писанки «Воля», «Крим – Україна!»);
- російсько-українська війна з 2014 р., АТО й ООС (писанки «Кіборги», «Україна переможе») [8, с. 8].

Здобули популярність писанки з портретами Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, М. Грушевського, В. Стуса та інших відомих українців з їхніми крилатими висловами. «Писанка – твір народу, сотень його поколінь і вицвіт думки, серця, тисячолітнього його життя, його культури», – слушно відзначає О. Поясик [9, с. 159].

У процесі знайомства молоді з писанковим мистецтвом Гуцульщини важливе місце відводиться музейній педагогіці. Велике захоплення викликає відвідування Музею писанкового розпису в м. Коломия – єдиного у світі музею писанки. Його експозиція налічує понад 12 тис. писанок і декоративних яєць з різних регіонів України та багатьох країн світу [5]. У 2000 р. спеціально для збереження і експонування творів писанкового розпису побудовано музейну споруду у формі найбільшого у світі 13-метрового писанкового яйця, яка згодом стала візиткою Коломиї та Прикарпаття.

На базі музею постійно відбуваються різноманітні виставки майстрів народного мистецтва, проводяться майстер-класи з виготовлення писанки. У 2018 р. тут проведено міжнародну наукову конференцію «Мистецтво писанкового розпису – соціокультурний скарб України», обласний семінар для керівників гуртків декоративного мистецтва з напрямку «Писанкарство» закладів загальної середньої та позашкільної освіти на тему «Писанка – спадщина української національної культури».

Писанкове мистецтво Гуцульщини школярі вивчають також під час уроків-екскурсій до Косівського музею народного мистецтва та побуту Гуцульщини, музею історії Надвірнянщини, Вижницького краєзнавчого музею, Делятинського краєзнавчого музею, Яремчанського музею етнографії та екології Карпатського краю, Верховинського регіонального історико-краєзнавчого музею Гуцульщини, світлиці-музею «Гуцульщина» (Надвірна), музею мистецтв Косівського РЦДТ, музею Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва, шкільних і відомчих етнографічних та краєзнавчих музеїв, музейних кімнат, світлиць.

Останнім часом зростає роль приватних музеїв Гуцульщини у справі вивчення і популяризації мистецтва писанкового розпису. Серед найбільш відвідуваних – музей звичасвої символіки Гуцульщини Юрія Боберського в Микуличині, етнографічний музей старожитностей Гуцульщини Ярослава Зеленчука в Криворівні, музей народної творчості Михайла Струтинського в Косові, етнографічний музей родини Корнелюків у Косові, музей-колекція Зої Сагайдачної в Косові та ін.

У процесі засвоєння основ гуцульщинознавства загалом та писанкового мистецтва зокрема, школярі переконуються, що українська писанка добре відома за межами нашої країни. Так, у 2016–2018 рр. Королівський Канадський монетний двір вперше у своїй історії випустив три серії 20-доларових кольорових монет у формі української писанки. Їх присвячено 125-річчю від часу першого українського поселення в Канаді (1891 р.). Проект унікальної монети розробила канадська художниця українського походження Анна Мораш.

Гордістю українців західної діаспори є пам'ятник-монумент у вигляді писанки в канадському м. Вегревіл, споруджений у 1975 р. Десятиметрове великодне яйце, складене з майже 7 тисяч деталей, символізує мир і безпеку, яку Канада забезпечила першим українським

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА І ВИХОВНА РОБОТА В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

поселенням в цій країні та їхнім нащадкам. Пам'ятники писанці зведено також у містах Вижиця, Запоріжжя, Сучава (Румунія), Апостолес (Аргентина).

Заслужений художник України, дослідник декоративного мистецтва В. Корпанюк дає таку оцінку значенню і ролі сучасного писанкарства: «За вишуканістю творчого смаку і витонченістю виконання гуцульські писанки можуть рівнятися до всесвітніх шедеврів іранських, індійських, китайських та японських мініатюр... Кожна писанка – це самостійний художній твір декоративно-прикладного мистецтва. Беручи до уваги колосальний набуток, величезну спадщину писанкового мистецтва українського народу, сьогодні писанка слугує найкращим прикладом для наслідування мистецької творчості підростаючим поколінням, учнівською молоддю» [3, с. 323–324].

Таким чином, писанкове мистецтво Гуцульщини відіграє важливу роль у засвоєнні здобувачами освіти основ гуцульщинознавства, формуванні християнських цінностей та етнокультурної ідентичності сучасної молоді. Разом з тим ще недостатньо досліджено життєвий і творчий шлях народних писанкарів минулих епох, розвиток писанкарства у східній українській діаспорі, взаємовплив художніх традицій писанкарства різних регіонів України.

Популяризація гуцульського писанкарства серед молоді потребує подальших наполегливих зусиль і підтримки з боку державних і громадських інституцій. З цієї метою необхідно поглибити регіональний етнографічний компонент у програмах профільного навчання здобувачів освіти, звернути увагу на створення регіональних програм вивчення народного декоративного мистецтва. Варто розширити мережу гуртків декоративно-ужиткового профілю з напрямку «Писанкарство» у закладах загальної середньої і позашкільної освіти, заохочувати дітей шкільного віку і студентів до участі в конкурсах писанкового мистецтва. Необхідно створити сучасні навчальні посібники з писанкарства із врахуванням вікових особливостей дітей, видати популярні довідники та енциклопедії писанкарства для молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вах І. Писанкарство в Галицькій Гуцульщині / І. Вах // Гуцули і Гуцульщина / гол. ред. П. Гавука. – Косів: Писаний Камінь, 2011. – Вип. 3. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://gig.kosiv.biz/310/>.
2. Вережак Г. Писанкарство в школі / Г. Вережак // Хрестоматія з гуцульщинознавства; автор передмови і упоряд. П. Лосяк. – Косів: Писаний Камінь; Снятин: Прут Принт, 2001. – С. 442–447.
3. Корпанюк В. Декоративно-прикладне мистецтво у гірській школі / В. Корпанюк // Вчені-горяни – гірській школі; за заг. ред. П. Лосяка. – Косів: Писаний Камінь, 2018. – С. 315–326.
4. Люблю тебе, Гуцульщино: навч.-метод. посібник / за ред. П. В. Лосяка, А. Г. Григорук. – Косів: Писаний Камінь, 2012. – 396 с.
5. Музей писанкового розпису. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://hutsul.museum/pysanka/>.
6. Нематеріальна культурна спадщина. Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/officialcategory?cat_id=245154164.
7. Пачовський В. Писанкове мистецтво. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zbruc.eu/node/21053>.
8. Пожоджук Д. Українські патріотичні писанки / Д. Пожоджук // Слово Просвіти: всеукраїнський культурологічний тижневик. – 2017. – № 16. – С. 8.
9. Поясик О. Традиції писанкарства у духовному вихованні учнів гірських шкіл / О. Поясик // Гірська школа Українських Карпат. – 2013. – № 10. – С. 159–162.
10. Соломченко О. Українські писанки Карпатського регіону / О. Соломченко // Історія Гуцульщини; за ред. М. Домашевського. – Львів: Логос, 2001. – Т. 6. – С. 457–474.

REFERENCES

1. Vakh I. Pysankarstvo v Halytskii Hutsulshchyni [Pysanka art in Halytska Hutsulshchyna]. Available at: <https://gig.kosiv.biz/310/>.
2. Verezhak H. Pysankarstvo v shkoli [Pysanka art at school]. Khrestomatiya z hutsulshchynoznavstva / author of the preface and compiler P. Losyuk. Kosiv, Pysanyi Kamin; Sniatyn, Prut Prynt, 2001, pp. 442–447.
3. Korpaniuk V. Dekorativno-prykladne mystetstvo u hirs'kii shkoli [Decorative and applied art in the mountain school]. Scientists-Highlanders – Mountain School / Ed. by P. Losiuk. Kosiv, Pysanyi Kamin, 2018, pp. 315–326.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА І ВИХОВНА РОБОТА В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

4. Lyubliu tebe, Hutsulshchyno: Navchalno-metodychnyi posibnyk / Ed. by P. Losiuk, A. Hryhoruk [I love you, Huzulschina: A teaching manual]. Kosiv, Pysanyi Kamin, 2012, 396 p.
5. Muzei pysankovoho rozpysu [Museum of pysanka painting]. Available at: <http://hutsul.museum/pysanka/>.
6. Nematerialna kulturna spadshchyna. Natsionalnyi perelik elementiv nematerialnoi kulturnoi spadshchyny Ukrainy [Intangible cultural heritage. National List of Elements of the Intangible Cultural Heritage of Ukraine]. Available at: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/officialcategory?cat_id=245154164.
7. Pachovskyi V. Pysankove mystetstvo [Pysanka art]. Available at: <https://zbruc.eu/node/21053>.
8. Pozhodzhuk D. Ukrayinski patriotychni pysanky [Ukrainian patriotic pysankas]. Word of Enlightenment: All-Ukrainian Cultural Weekly, 2017, vol. 16, p. 8.
9. Poiasyk O. Tradytsii pysankarstva u dukhovnomu vykhovanni uchniv hirskykh shkil [Traditions of pysanka art in the spiritual education of mountain-school students]. Mountain School of the Ukrainian Carpathians, 2013, vol. 10, pp. 159–162.
10. Solomchenko O. Ukrayinski pysanky Karpatskoho rehionu [Ukrainian pysanka of the Carpathian region]. History of Hutsulshchyna, Lviv, Lohos Publ., 2001, vol. 6, pp. 457–474.

Стаття надійшла в редакцію 11.03.2019 р.